

BÖLÜM 21

BİZANS İMPARATORLUĞU'NUN SOSYAL YAPISI İÇİNDE KADININ KONUMU

Sezgin GÜÇLÜAY¹
Ülkü AKDEMİR²
Mehmet Ertan BAMYACI³

Giriş

İnsanın birbirini tamamlayıcı iki unsuru olan kadın ve erkek tarihin oluşumunda büyük roller üstlenmişlerdir. Tarih boyunca kadın ve erkeğin değişmeyen temel rollerinin yanı sıra, zaman içinde siyasi, kültürel ve coğrafi duruma göre üstlendikleri roller farklı olabilmıştır. Üstlendikleri roller kadın ve erkeğin toplum içindeki konumunu belirlemiştir. Bu ekseninde kadının tarihteki konumunu en iyi şekilde ortaya çıkartacak devletlerden biri şüphesiz ki Bizans İmparatorluğu'dur. Bizans dünya siyasetinde en uzun ömürlü devletlerinden biri olup, geniş sınırlara yayılarak, farklı kültür ve etnik unsurları bünyesinde barındırmış veya temas halinde olmuş, sosyal ve kültürel hayatıyla tarihe damgasını vurmuş bir İmparatorluktur. Böylece tarihte büyük roller oynayan iki unsuru yani kadın ve Bizans 'ı birlikte ele alarak, Bizans devletinde kadının konumunu ortaya koyarken, Bizans gerçeğini de genel hatlarıyla göz önüne sermiş olacağız.

Bizans'ta toplum ve kadın

Tarihin en uzun ömürlü devletlerinden biri olan Bizans İmparatorluğu bu uzun yaşamının içerisinde çok farklı siyasi, sosyal ve iktisadi olaylara tanıklık etmiştir. Devletin hayatını şekillendiren siyasi gelişmeleri, coğrafi şartları ve dini olayları yönlendiren güç ise kadın ve erkekten oluşan insan unsuru olmuştur. Bizans İmparatorluğu tarihteki pek çok devlet gibi sosyal hayatın merkezine dini almış, sosyal hayat dini kurallara göre şekillenmiştir. Bizans'ta ataerkil anlayışın benimsenerek, kadının erkeğin himayesine bırakılmasında elbette Hıristiyanlığın da etkisi büyük olmuştur. Eski Çağ Hıristiyanlığında ve özellikle manastır çevrelerinde, kadın iki zıt kutup içerisinde değerlendirilmiştir. Bir yanda kadın, içinde Havva'nın izini taşıyan, kendini beğenmiş, itaatsizliğin sembolü ve ahlaki olarak yükselmek isteyenler için büyük bir engel öbür taraftan masumiyetin simgesi Meryem'dir. Toplumda Kontrollü, mütevazı ve kendisini dine hizmete adanmış kadınlar övülüyor, özellikle din için şehit veya gazi olmuş ve ömrünü manastıra adanmış kadınlar erkeklerle eşit olarak

¹ Dr. Öğr. Üy., Fırat Üniv. İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Böl. Elazığ, sgucluay@firat.edu.tr

² Uzm., ulakdemir.elz@gmail.com

³ Dr., ertanbamyaci@gmail.com

skolastik yapıdan kurtarmıştır. Skolastik düşünce ve feodal düzenden nispeten daha uzak olan Bizans toplumu Avrupa toplumuna göre daha şanslı olmuştur. Ayrıca Bizans'ta kadın, Roma İmparatorluğu sonrası Ortaçağ Avrupa'sındaki gibi lanetlemiş bir varlık olarak da görülmemiştir. Bizans toplumundaki kadının konumu ne hayatın her alanında güçlü bir şekilde var olması şeklinde ne de cinsiyeti ile değil sahip olduğu insani değerleri ile muamele ve saygı görmesi noktasında olmuştur. Bugünün dünyasında dahi kadının ikinci sınıf insan muamelesi gördüğü, horlandığı toplumlar ile Bizans kendi dönemi içerisinde değerlendirildiğinde kadının konumunun arzulanan ve hak edilen seviyede olmasa da küçümsemeyecek derecede önemli olduğu bir gerçektir.

Kaynakça

- Ağçoban, S. (2016). Kadın Olgusunun Kültürel Gelişimi ve İslam'da Kadının Yeri Üzerine Tartışmalar: *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S.1, s. 16.
- Altınay, A. R. (2009). *Bizans Ve Osmanlı Saraylarında İhtirash Kadınlar*. İstanbul: Karakutu Yayınları
- Bayladı, D. (2017). *Bizanslı Üç İmparatoriçe Theodora-İrini-Zoe*, İstanbul: Bayladı Yayınları
- Browning, R. (1987). *Justinian and Theodora*, London
- Bury, J.B. (1958). *History of The Later Roman Empire, From The Death of Theodosius I.To The Death of Justinian, in two volumes*, V.2, New York, s.27-35.
- Canko, D. M. (2017). Bizans Prensesi Anikia Iuliana'nın Baniliği ve Aziz Polyeuktos Kilisesi. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, Yıl:2, S.1, s. 48-55
- Canko, M. (2016). Bizans'ta Kadın Sanatçılar. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat tarih Dergisi*, C. XXV, S.1, 2016, s. 123-133
- Connor, C. L. (2011). *Bizans'ın Kadınları*. (Barış Cezar, Çev. Ed.). İstanbul
- Çakmakçı, Z. (2017). Erken Bizans Döneminde Kadın Baniler ve Kültürel Yaşama Etkileri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.15, S.1, s. 780-794
- Dikici, R. (2013). *Bizans İmparatorluğu Tarihi (Şu Bizim Bizans-Byzantium 330-1453)*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Ertuğrul, Ö. (b.t.). Bizans'ta Sosyal Yaşam. *Taha Toros Arşivi*, s. 22.
- Gordon, C.D. (1960). *The Age of Attila*. The University of Michigan Press
- Grant, M. (2000). *Roma'dan Bizans'a*. (Z. Zühre İlkgelen, Çev. Ed.). İstanbul
- Gregory, T.E. (2016). *Bizans Tarihi*. (Esra Ermert, Çev. Ed.) İstanbul
- Gülmez, D. (2011). *Ortaçağ'da Kadın Örgütleri Anadolu ve Avrupa Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Hill, B. (2003). *Bizans İmparatorluk Kadınları (1025-1204): İktidar, Himaye ve İdeoloji*. (Elif Gökteke Tut, Çev. Ed.). İstanbul
- Kaçar, T. (2004). İoannes Chrysostomus'un Düşüşü: Doğu Roma Başkenti'nde Din ve Politika. *Belle-ten*, C. LXVII, S.250, s.757.
- Laiou, A. E. (1999). Arzu, Aşk ve Delilik: Bizanslıların Gözüyle Cinsel İlişkiler, *Cogito Bizans*, S.17, s. 187.
- Necip, N. (1993). Anikia Iuliana. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 1, Kültür Bakanlığı/Tarih Vakfı Yayınları, s.274
- Nicol, D. M. (2001). *Bizans'ın Soylu Kadınları On portre, 1250-1500*. (Özden Arıkan, Çev. Ed.) İstanbul: TTK Yayınları
- Ostrogorsky, Georg. (2015). *Bizans Devleti Tarihi*, (Fikret Işıltan, Çev. Ed.). Ankara: TTK Yayınları
- Öztürk, N. (2016). *Bizans'ın Asil Kadınları*, İstanbul
- Rice, D. T. (2008). *Ortaçağ Tarih ve Medeniyetine Dair Çeviriler II*. (Abdulhalik Bakır-Pınar Ülgen, Çev. Ed.). Ankara
- Runciman, S. (1961). *Byzantine Civilisation*. London
- Talbot, A. M. (1996). *Holy Women of Byzantium: Ten Saints' Lives in English Translation*, Washington DC
- Theophanes, (1999). *The Chronicle of Theophanes Confessor, Byzantine and Near Eastern History AD 284-813*. Translated with Introduction and Commentary by Cyril Mango and Roger Scott with the assistance of Geoffrey Greatrex, Oxford